

Francesc Massip i Montserrat Palau, *L'obra dramàtica de Mercè Rodoreda*. Barcelona: Proa, 2002.

La senyora Florentina i el seu amor Homer és una comèdia que es resol amb la solidaritat còmplice del gineceu. Tanmateix, fidel a l'estil rodoredià, sota la capa amable bastida amb lirisme i humor, hi trobem el regust agredolç i la visió pessimista de les relacions humanes, concretament les relacions amoroses entre homes i dones, personificades, en aquest cas, en la relació amorosa de Florentina Mata i Homer Cisquelles. És una visió de maduresa: la maduresa de l'autora i la maduresa de la majoria dels personatges de l'obra. Una maduresa, a més, reblada metafòricament pel temps i l'estació en què se situa l'obra: un vespre de tardor i el posterior hivern. I la moralitat que se'n desprèn és també la de la tardor de l'existència, tot i la nota de futur encarnada per la minyona Zerafina amb el seu embaràs i la tria de la llibertat entre «dones soles».

Apuntàvem l'adjectiu agredolç, ja que, a pesar del final en certa manera feliç perquè el personatge «positiu» Florentina s'allibera d'un Homer totalment antipàtic per al públic, tota la comèdia ressalta la solitud, la infelicitat i els desamors d'un seguit de personatges estereotipats que representen, bé que en un nivell d'anècdota, una concepció de l'existència humana. «Tot és comèdia» és la frase que conclou l'obra, però que va més enllà de la «comèdia» de la vida i afecta els fingiments en les relacions humanes, concretament les de la parella. És una comèdia amb una mena d'humor que, com diria el poeta, és la cortesia de la desesperació. [...]

La senyora Florentina i el seu amor Homer s'estructura com moltes de les comèdies sentimentals que van triomfar en el teatre comercial català dels anys vint i trenta del nostre segle: una comèdia coral en tres actes, que segueixen el típic esquema de plantejament, nus i desenllaç, sense a penes acció i amb una força dramàtica basada en els diàlegs i caràcters dels personatges. [Però, tal com apunta Kathleen M. Glenn, no podem dir que és una típica comèdia burgesa en el sentit que no aposta per inculcar o defensar uns valors conservadors sobre la família i el matrimoni.]

En el primer, es mostra la relació sentimental, una vegada per setmana, de la soltera Florentina amb un Homer casat i emmainadat, que acaba amb l'arribada de la criada. En el segon, quatre mesos després, mentre mestressa i fàmula s'expliquen els respectius passats, arriba la notícia de la mort de «l'Homera», celebrada com a possibilitat d'un nou futur per a Florentina. L'acte es tanca amb una altra sorprenent intervenció de Zerafina amb un *coup de théâtre*: està «una mica embarazada». El desenllaç, vuit dies més tard, esvaeix les expectatives de casori amb el vidu Homer i culmina en la tria d'una vida entre dones soles.

El ritme de l'obra ve marcat, amb simetria entre els tres actes, per les entrades i sortides dels diferents personatges, que van pantant les tensions. A més, la presència dels comparses, els personatges el paper dels quals no ve marcat per la seva caracterització, sinó en la incidència circumstancial, van espurnejant l'acció dramàtica: Francisquet provoca una reacció cabdal, talment com Miqueló, mentre que l'alumnat i la mare de l'estudiant de Florentina trenquen tensions i acolorixen els trets costumistes i realistes, com les pujades o baixades del cistell per la finestra o, fins i tot, la festa i les cançons. Aquests personatges o interaccions permeten la dosificació d'una mínima acció dramàtica i, alhora, completen la comèdia, un aspecte inherent de la qual serà el pas del temps. [...]

La senyora Florentina és la dona que espera. Florentina, com tantes protagonistes de la narrativa de Rodoreda, és una dona de la seva època que accepta els codis culturals i els rols assignats sense qüestionar-los. En una societat classista i amb uns valors burgesos imperants de la doble moral, Florentina és una dona que té una casa i es guanya la vida fent classes de piano —una educació musical i una professió ben adients—, però que, i aquí rau el problema, és una amistançada. Florentina, passiva, ha acceptat, tota la seva vida, el paper assignat de creure en l'amor i en el matrimoni com a deures fonamentals de la seva existència. Malgrat les seves relacions «irregulars» amb un home casat, ha fet sempre el paper de l'esposa fidel i amatent. I ha cregut, cegament —tal com ha de ser l'amor que ha de suscitar el llegendari príncep blau—, que algun dia, a pesar de les circumstàncies, el vincle serà legal i beneït.

Els amors irregulars són constants en la producció literària de Mercè Rodoreda i, també, foren una de les seves preocupacions personals, tal com es desprèn de nombroses cartes escrites per l'autora. Tanmateix, a l'obra dramàtica, aquesta qüestió

no està tractada en absolut amb (melo)dramatisme o amb exageració de les passions —sobretot de la gelosia, tal com succeeix a *L'Hostal de les tres Camèlies*—, sinó com apuntàvem, amb la pau desencisada fruit de la maduresa vital. Florentina i les seves veïnes són dones que ja «estan de tornada», han trobat el repòs en la vellesa.

Els comportaments dels personatges de l'obra foren ben tradicionals en la societat burgesa de finals del segle XIX i inicis del XX. De fet, l'obra se situa a la tardor del 1915 i l'hivern del 1916, anys que donen consistència versemblant a l'aparició i detenció de l'espia anarquista que volia cometre un atemptat (Acte III). I anys, també, en què els rols femenins estaven molt marcats i en què el matrimoni com a finalitat de la dona per aconseguir una plenitud, ni que fos social o de conveniència, era essencial. El centre i objectiu de les vides femenines era l'espera del príncep blau que les convertís en esposes i mares. [...]

En aquest gineceu el nucli ve marcat per Florentina i Zerafina, amb aquest doble protagonisme esmentat, un protagonisme establert a base d'una aparent contradicció: Florentina, la dona madura, que no fa riure, és en realitat el personatge risible (tota la vida s'ha deixat entabanar per Homer); Zerafina, la dona jove, ens fa riure, però, en realitat, és el personatge seriós, perquè toca de peus a terra i és a temps de no ensopegar per segona vegada amb la mateixa pedra. Zerafina és la que estableix les condicions i la que verbalitza les dues frases citades de senyores soles i no voler homes, la que ho comunica a les seves companyes que immediatament ho compleixen. És el personatge de Rodoreda que supera l'etapa iniciàtica que l'autora proposa a les seves (anti)heroïnes —Aloma, Natàlia, Teresa Goday...: totes són enganyades primer per conèixer la realitat de la vida, després, en el seu pas de nenes a dones.

Zerafina, quan Júlia li comenta que Miqueló ha marxat trist, declara que «tot és comèdia». Comèdia dels comportaments i declaracions, comèdia de l'amor entre homes i dones, i que l'única solidesa real és allí: «Fora d'aquesta caza, tot és comèdia.» El joc de nines russes es destapa i la comèdia que llegíem o vèiem amaga una altra comèdia, però, alhora, amb la paradoxa de deixar-nos amb l'afirmació que la comèdia no és la que estem llegint o veient, sinó la que estem vivint —entengui's aquesta expressió salvant les distàncies de la recepció i el context de l'obra.